

О.І. Вікарчук
кандидат економічних наук,
завідувач кафедрою економіки та менеджменту
Житомирського державного університету ім. І. Франка

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ФАКТОР У ФОРМУВАННІ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

*Стаття присвячена дослідженню ролі інвестицій у формуванні ресурсного потенціалу.
Особливу увагу приділено ролі бюджетних та іноземних інвестицій.*

*Статья посвящена роли инвестиций в формировании ресурсного потенциала. Особенное
внимание уделено роли бюджетным и иностранным инвестициям.*

*The article is devoted to research of a role of the investments in formation resource potential. The
special attention is given roles of the budget and foreign investments.*

Ключові слова: інвестиції, ресурсний потенціал, бюджетні інвестиції, іноземні інвестиції, внутрішнє та зовнішнє середовище.

Ключевые слова: инвестиции, ресурсный потенциал, бюджетные инвестиции, иностранные инвестиции, внутренняя и внешняя среда.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Формування ресурсного потенціалу є надзвичайно складним процесом, який орієнтований на максимальну взаємодію з навколишнім середовищем. З економічної точки зору, ресурсний потенціал виражає здатність використати зовнішні можливості, які створюються ринковим потенціалом. Фактично ми маємо взаємодію двох систем: ресурсного потенціалу та системи факторів, які впливають на його функціонування. Тому, коли мова йде про формування і нарощування ресурсного потенціалу, надзвичайно важливо знати, які фактори на нього впливають і з якою силою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Варто відмітити, що вчені по-різному підходять до аналізу факторів, які впливають на потенціал в цілому та ресурсний зокрема. Н.С. Краснокутська, Є.В. Лапін, А.Г. Фонотов по-різному намагались підійти до класифікації факторів та їх аналізу, проте питання ролі інвестиційного фактора у нарощуванні ресурсного потенціалу залишається малодослідженим і дискусійним. Тому метою нашої статті є теоретичне обґрунтування ролі інвестицій у формуванні і нарощуванні ресурсного потенціалу.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

При дослідженні ресурсного потенціалу найбільш адекватним буде поділ факторів, які впливають на його формування і нарощування, на фактори зовнішнього середовища (ті, що формуються за межами регіону) та фактори внутрішнього середовища (такі, що формуються в межах регіону). Варто зауважити, що чіткої межі між цими факторами бути не може, оскільки всі групи мають вагомий вплив одна на одну, тому вивчатись повинні за допомогою системного підходу. За такого підходу всі елементи системи не лише залежать один від одного, але й розвиваються один в одному. Оскільки одним із завдань нашого дослідження є вивчення фінансових інструментів, за допомогою яких можна регулювати силу дії тих чи інших факторів, ми зосередимо увагу безпосередньо на тих факторах, силу дії яких можна визначити та спрогнозувати.

Не применшуючи важливості іноземних інвестицій, необхідно акцентувати увагу на внутрішніх інвестиціях (національних). На сьогодні проблема пошуку внутрішніх джерел інвестування, активізація інвестиційної діяльності на рівні регіонів є надзвичайно актуальною. Економічний розвиток будь-якого регіону і України в цілому, а також залучення іноземних інвестицій неможливі, якщо національний капітал не працюватиме ефективно. Сьогодні ринок потребує диверсифікації внутрішніх джерел інвестування, пошуку нових методів залучення інвестицій, зміни регіональної інвестиційної політики. Це може бути участь регіональних органів державної влади у суспільному фінансуванні проектів, надання кредитів за зниженими обліковими ставками, фінансування проектів за рахунок випуску цінних паперів, розвиток страхових фондів тощо.

Головними елементами фінансової інфраструктури, що мала б забезпечувати підприємства фінансовими ресурсами, є банки, біржі, небанківські фінансово-кредитні інститути. Реально на сьогодні використовуються тільки банки, проте отримати кредит на розвиток виробництва не так вже й просто.

Важливою складовою національного інвестиційного ресурсу є депозитні банківські рахунки. Тільки забезпечивши високий притік коштів на депозитні рахунки, можна очікувати, що кредитний ринок стане важливим джерелом фінансових ресурсів, а довгострокове кредитування активно сприятиме розширенню капіталовкладень.

У країнах із розвиненим ринком значну роль в інвестуванні коштів в економіку відіграють пенсійні, страхові фонди, інвестиційні компанії, кредитні спілки, довірчі товариства тощо. Усі вони істотно впливають на поліпшення інвестиційного клімату.

Діючи під контролем держави, вони акумулюють значні інвестиційні ресурси і фінансують інвестиційні процеси [8. с. 5].

Окрім того, іноземні інвестиції можуть не лише слугувати каталізатором розширення внутрішніх капіталовкладень в економіку України, а й сприяти репатріації частини валютних ресурсів, вивезених українськими резидентами за кордон і, нарешті, залучення прямих іноземних інвестицій сприяє полегшенню тягара зовнішньої заборгованості і не лише не обтяжує державної скарбниці, а й, навпаки, може принести їй суттєві доходи.

Аналізуючи статистичні дані за 2007-2008 роки щодо міжнародної інвестиційної позиції України та напрямів вкладання іноземних інвестицій в економіку України, ми дійшли висновку, що більша частина іноземних інвестицій спрямовується у сферу торгівлі – 162413 тис. грн., обслуговування та банківський сектор – 130397 тис. грн. [5. с. 35].

Така тенденція спрямування іноземних інвестицій не сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, оскільки практично відсутні інвестиції в тих галузях, які повинні формувати економіку України та забезпечувати значні надходження до бюджету – сільське господарство, легка промисловість, будівництво. Окрім того, після значного притоку іноземного капіталу в банківську сферу не відбулось очікуваного значного здешевлення кредитів. Так, відбувся сплеск споживчого кредитування, проте динаміка довгострокового та короткострокового кредитування виробничих підприємств на краще значно не змінилась.

Таким чином, якщо зважити всі за і проти, на сьогоднішній день для формування і розвитку ресурсного потенціалу регіону прийняття рішення про залучення іноземних інвестицій має відбуватись виважено з попереднім прогнозуванням можливих наслідків. На наш погляд, перш за все необхідно проводити політику залучення вільних коштів, які є в середині країни.

Ще одним надзвичайно важливим джерелом інвестування для аналізованого регіону є грошові перекази емігрантів. Вони, як фактор, можуть мати більший вплив на розвиток ресурсного потенціалу регіону, це пояснюється тим, що порівняно з іншими грошовими фондами (прибутком підприємств, заробітною платою), вони є доволі значними і суттєво впливають на основні макропоказники. Але грошові перекази емігрантів використовується пасивно, без належного державного регулювання в частині сприяння інвестиційним вкладанням, виробничим проектам тощо [3. с. 41].

Стимулювання інвестиційних вкладень в економіку є складною проблемою,

оскільки вплив тих чи інших інструментів залежить і від економічної ситуації регіону, і від стану зовнішнього середовища. Проте найбільшу силу впливу на інвестування мають податкові та бюджетні інструменти. Якщо звернутись до кейнсіанської теорії, то стимулювання попиту на інвестиційні товари означає також стимулювання пропозиції, оскільки зростання інвестицій в основний капітал означає зростання капіталу в економіці, що у свою чергу може стати фактором нарощування ресурсного потенціалу. Слід додати, що чутливість інвестицій до зміни оподаткування також визначається структурою джерел їх фінансування, характерної для окремих галузей чи підприємств. За різними оцінками, в українській економіці більша частина інвестицій у розвиток виробництва, здійснюється за рахунок власних коштів підприємств. У зв'язку з цим особливого значення набувають такі податкові важелі, що дозволяють знизити величину оподаткованого прибутку – прискорена амортизація основних фондів, інвестиційний податковий кредит або інвестиційна податкова знижка, податкові пільги на здійснення інноваційної діяльності та ін. Таким чином, використовуючи податкові інструменти, держава може активно впливати на формування і нарощування ресурсного потенціалу регіонів[7. с. 63].

Ще одним дієвим важелем є бюджетні інвестиції. Однозначних оцінок впливу бюджетних інвестицій на розвиток економіки окремого регіону або держави в цілому в економічній літературі немає. Позиція економістів з цієї проблеми залежить, в основному, від того, яку роль вони відводять державі в регулюванні економічних процесів.

Варто зауважити, що в будь-якому випадку бюджетні інвестиції повинні спрямовуватись на вирішення пріоритетних завдань, які ставить перед собою регіон. На основі аналізу публікацій вітчизняних та зарубіжних фахівців щодо сутності і видів бюджетних інвестицій, ми розробили власну їх класифікацію (рис. 1).

Особливістю капітальних вкладень є наявність перерозподільного ефекту, який поширюється на різні сектори економіки і може забезпечувати зменшення соціальної нерівності, вирівнювання економічного розвитку районів тощо. Проте такі інвестиції повинні становити невелику частку бюджетних витрат, оскільки проконтролювати доцільність їх здійснення та ефективність використання досить складно.

Іншою формою бюджетних інвестицій є створення і підтримка функціонування державних та комунальних (муніципальних) підприємств. Існують сфери економічної діяльності, яких суб'єкти господарювання даної форми власності функціонують більш ефективно. До них, як правило, належать природні монополії або галузі, у яких

єдиними споживачами продукції є держава чи органи місцевого самоврядування.

Рис. 1. Напрями вкладання бюджетних коштів в економіку регіону

Ще однією з форм бюджетних інвестицій є інвестиційні кредити, які в Україні не дуже поширені. Мета їх надання – активізація інноваційного розвитку економіки, підвищення екологічної безпеки підприємств, економія енергії тощо. До їх переваг можна віднести той факт, що вони мають найменший перерозподільчий ефект, та найбільший стимулюючий, оскільки бюджетні ресурси надаються у позиковій формі.

На нашу думку, з метою нарощування ресурсного потенціалу регіону доцільно розвивати саме практику надання інвестиційних кредитів, адже повернені кредити можуть накопичуватись для подальшого інвестування.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підводячи підсумок, варто зауважити, що одним з найбільш впливових факторів, який сприяє нарощуванню ресурсного потенціалу регіону, є інвестиції, тому фінансові інструменти мають діяти у напрямі саме залучення зовнішніх інвестицій та активізації внутрішнього інвестування. В результаті регіон отримає необхідні йому фінансові ресурси, які можна буде спрямувати на розвиток потенціалу населення. Тут можна задіяти такі інструменти, як податки з відповідними важелями – пільгами. Пільги повинні надаватись з метою стимулювання регіонального розвитку, залучення фірм до участі в загальнонаціональних програмах та проектах, розгортання науково-дослідних робіт, подолання безробіття, підвищення фінансового забезпечення держави.

Повністю скасувати пільги для іноземного інвестора можна тоді, коли країна досягла достатнього рівня розвитку і не відчуває гострого дефіциту інвестиційних ресурсів. На нашу думку, з метою нарощування ресурсного потенціалу регіону, при наявності фінансових ресурсів на його території, перш за все необхідно залучити саме ці ресурси, далі за пріоритетністю йдуть ресурси регіонів України, і тільки потім – іноземні інвестиції. Обґрунтування доцільності залучення того чи іншого виду інвестицій у розвиток економіки регіону і є перспективою нашого подальшого дослідження.

Література:

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення): Монографія. – К.: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
2. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія // О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. Керівник авт. кол. і наук. ред. О.Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2004. – 733 с.
3. Захарін С. Оптимізація форм і методів державного регулювання іноземного інвестування // Економіка України. – 2005. – № 4. – С. 40-44.
4. Калюжний В. Роль державних витрат та інвестицій у ринкових економіках // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 9. – С. 58-62.
5. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
6. Малиняк Б.С. Бюджетні інвестиції як інструмент прискорення реформування

реального сектора економіки України // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 82-90.

7. Пасічник Ю.В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: Монографія. – Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2005. – 642 с.

8. Пономаренко В.С. Методологічні аспекти стратегічного управління інвестиційними процесами // Фінанси України. – 2002. – №10. – С. 3-6.